„Юлдузъ"
ЕЖЕ НЕДѢЛЬНОЕ ИЗДАНІЕ
Цѣна 3 руб. на годъ.
Редакція и Контора:
Казань, Екатерининская улица № 14.
АДРЕСЪ:
Казань, редакція „ЮЛДУЗЪ"
Russie, Kazan, rédaction „Julduz",
Плата за объявленія:
(30) и (20) коп.

یولدز

« یولدز »
(جریدەسینڭ بهاسی برسنه اوچون (۳) صوم، آلتی آی اوچون (۱) صوم (۵۰) تیین، دورت ای اوچون (۱) صومدر.
شاگردلر اوچون برسنه‌لگی (۲) صوم وهر آیی (۲۱) تییندر.
یولدزنڭ اداره وکتبخانه‌سی شهر قزانده بورنایف مسجدی قارشنده (۱٤) نومرلی خانه‌ده، هر کون ایرته ساعت (۸) دن کوندز ساعت (۲) یه قدر آچقدر. باشقه وقت زائر ومشتریلر قبول ایدلمزلر.
محرر وناشری:
احمد هادی مقصودی.

تکراری موجب اولمایان فکری وفنی مقاله‌لر ممنونیت ایله قبول ایدلورلر. درج ایدلمه‌ین مقاله‌لر حقنده جواب ویرلمز واشتکا قبول ایدلمز.

بر نسخه‌سی ۵) تییندر. ادبی، فنی، معاشی وسیاسی هفته‌لك جریده‌ء ترکیه‌در. اون نسخه‌سی (۳۵) تییندر.

۳ اۋگوست، شهر قزان.

بیوروکراتیه‌نڭ قسووی قوّتلەندی. خلقنڭ صولشی طارایدی. هر طرفدن خوف زورایدی. سویلەشور حال یوق. جیلور حال یوق. کیکاشور حال یوق. یازار حال یوق یاکڭا جمعیتلرگه رخصت بیرو بتدی. آفرن آفرن ایسکی جمعیت واتفاقلرده چوبلەنه باشلادی.

ایکی آتنا قدر کوندز شمع یاندروب وزیر بولورغه کشی ازلەندی. اورتاچه ترقی طرفنده اولانلرده وزیرلکنی قبول ایتمه‌دیلر.

بو حالدن حکومتنڭ آبروینڭ درجه‌سی بیك بلنه‌در. وهم بیوروکراتیه‌نڭ فکر وپروگرامی (۱۷) نچی اوکتەبر پارتیه‌سینکندن‌ده اوکەراق ایدکی ظاهر بولادر.

لیبیرال باش وزیرنڭ سوزلرنده حریتلر بیك کوبدر. لکن اول باش بولغاندن بیرلی روسیه‌ده اوّلگی یارتی یورتی حریتلرده قالمادی.

فقط بر حریت باردرکه: گازیته‌لرگه اوشبو سوزلرنی قسقارتوب‌ده اوزایتوب‌ده یازارغه ممکن‌در. لکن بو ممکنلك‌ده باصمالر ناظرلرینڭ رأیلرینه طابشرلغاندر.

اگرده کینی کیتکان وقتلری طوغری کیلسه، ناظرلر بو سوزلرنی اوزلری تلەگانچه قرق تورلی تأویل وتفسیر قیلوب ئەللەنیندی خلاف سوزلر طابا آلورلر. لکن شکرلر اولسونکه محررلرنی عیبلەمك اوچون آنلرنڭ فکرلاری گنه کافی توگلدر. محکمه‌ده عیبنڭ ثابت بولووی لازمدر.

روسیه‌نڭ ضعیفلەنو احتمالی.

پیتربورغ گازیته‌سی روسیه‌نڭ هر طرفنده تورلی فتنه‌لر چغووینه بیك قایغرادر. بو خصوصده فتنه چغاروچیلردن آرتق فتنه‌گه سبب بولغان حاللرنی عیبلیدر. یعنی (نیك فتنه چغارالر؟) دیمی بلکه (نیك خلقنی فتنه چغارورغه مجبور ایته‌لر، فتنه‌گه سبب بولغان نظاملرنی نیك تیز بترمیلر؟) دی.

وینه یازا: «روسیه‌ده فتنه‌لر چغووینه ئەیلەنەمزده دشمانلرمز بیك سوینه‌لر. نیمسلر مملکتمزنڭ قریلرینی بولوب آلورغه قجراب قنه طورالر. باری تیك مناسب وقتینی کوتوب طورالر. فتنه همان دوام ایتوب ضعیفلەنونڭ چیگینه ییتسه‌ك، حاضر کیلوب باصاچقلر.

(۱۸۷۸) نچی سنه‌لرده ترکیه ضعیفلەنگاچ‌ده آنگلیه ترکیه‌نڭ مصر مملکتینی وکیپر جزیره‌سینی وآفستریه بوسنیه وگیرسوگوۋینه ولایتلرینی باصمشلر ایدی. فقات ضعیفلەنگاچ روسیه مانژوریه‌گه کروب اوطورمش ایدی خیر، یاپونیه روسیه‌نی مانژوریه‌دن قودی. آنگلیه ایله آۋستریه‌نڭ ترکیه‌دن باصقان ییرلرندن هنوز چقغانلری یوقدر. فتنه همان باصلمیچی ضعیفلەنونڭ چیگینه ییتشسه‌ك بزنڭ روسیه قریلرینی‌ده نیمسلر شویله ایلەچکلر.

روسیه پورت آرتور ایله مانژوریه‌گه گیرمانیه کیکاشی بوینچه کرگان ایدی. بو کیکاشنی گیرمانیه بزنی یاپونیه ایله صوغشدرمق اوچون بیرگانلگی صوکره معلوم بولدی.

گیرمانیه ایمپیراطوری ۋیلگیلم دورت سنه مقدم فرانسیه وزیری (ۋالدیك-روسو) غه ئەیتکان: «تیز یاپونیه ایله روسیه صوغشاچق وشبهه‌سز روسیه مغلوب بولاچق» دیگان. هم واقعا شویله اولدی. دیمك‌که گیرمانیه پورت آرتور ایله مانژوریه‌نی آلورغه بزنی یاپونیه ایله صوغشدرمق اوچون دیمەگان ایکان

احتمال حاضرده‌ده گیرمانیه ایمپیراطوری بزگه تورلی کیکاشلر بیرور. لکن ایمدی آڭا هیچ اشانمسقه کیره‌ك. چونکه پولشه ولایتلرنده وبالتی دیڭزی قریلرنده گیرمانیه‌نڭ کوزی بولوونده هیچ شبهه یوقدر.

بو خصوصده بزگه دوستمز فرانسیه یاردم ایته‌ر ایدی. گیرمانیه ایله آۋستریه‌گه حاضر اول‌ده قارشی طورا آلمی. حاضرده اشانچلی دوستمز فقط آنگلیه‌در. چونکه آنگلیه گیرمانیه‌نڭ ترقی ایتووینی هیچ استه‌میدر. زیرا که گیرمانیه، نی قدر قوّتلەنسه، آنگلیه شول قدر ضعیفلەنەچکدر.

شونڭ اوچون آنگلیه ایله دوستلانونی بزگه بیك غنیمت بلورگه کیره‌ك،»

طابدق دوستلقغه اشانچلی دولت!

گیرمانیه‌ده ماگدیبورغ شهرنده بر استراخوۋوی جمعیت تأسیس قیلنمش. بو جمعیت روسیه‌ده‌گی بیر خواجه‌لرینڭ مال وملکلرینی استراخاوات ایته‌چکدر. بو تدبیردن روسیه اچنده‌گی فتنه‌لر بیك

زورایسه، شونی باصمق صلتاوی ایله گیرمانیه روسیه اشلرینه قاتشورغه قرار بیرووینه استدلال قیلالر. چووالوکوبه‌یسه، گیرمانیه اوّلده نیمسلر تصرفنه بولغان بالتی دیگزی طرفینه بورنینی طقاچق دیلر.

چونکه نیمسلر حکومتلرینک تدبیرینی بلمیچی روسیه اچنده‌گی ملکلرنی استراخاوات ایته‌رگه قورقورلر ایدی دیلر.

پیتربورغ گازیته‌لرندن بری گیرمانیه حکومتینک بوفرضینه بیك آچولانا: «اگرده گیرمانیه عسکری روسیه‌گه کرسه، هیچ برسینی سلامت قالدرمامز. موسکوڤانی آلغان فرانسوزلردن کیم ایتمه‌مز. کیلوب قاراسونلر!» دی.

اتفاق مسلمین.

جمعیتینك اوچنچی اجتماعی.

اتفاق مسلمین جمعیتینك اوچنچی عمومی مجلسی اوتکان سنه‌ده‌گی کبی نیژنیده (۱۵) آڤگوستده اجرا قیلنورغه فرض قیلنادر. جمعیت اوزی رسمی بولوب یتیمه‌دکندن بو اجتماع‌ده حکومت ونظام نظرنده رسمی بولا آلماس. اگرده دوماطار اتلماغان زمان اولسه ایدی، بو اجتماعغه رخصت رسمیه‌ده آلنور ایدی. لکن حاضرده بیوروگراتیه هیچ بریرده مجلس واجتماعلرغه رخصت ویرمه‌دکندن بو جمعیتکه‌ده اذن ویرلمیه‌چگی معلومدر. نیژنیده بازار عمومی زماننده قسنقیلق باشقه شهرلردن آرتغراق بولاچغنده‌ده شبهه یوقدر.

هر نه قدر بو اجتماع حکومت اعتبارنده غیر رسمی اولسه‌ده، اوز نظرمزده رسمی درجه‌سینه صانالورغه تیشلیدر. بونك رسمی صانالمقلغی مجلسده رأی ویرمك هر طرفنك رایوننی مجلسندن صایلانوب کیلگان کشیلرگه منحصر اولمق ایله اولاچقدر. یوقسه، مجلسده حاضر بولغان کشیلرنك هر بری رأی بیروده مشترك ایدلسه، مجلس هیچ رسمی اولمایاچقدر. هم مجلسده انتظامده کامل اولمایاچقدر. لکن رایونلرده کومتیت ومجلسلر تأسیس قیلنوب یتمه‌دکندن بوسنه بورسمینکه موفق اولمق مشکل اوله‌چقدر.

بو اجتماع اوتکان یلده‌غی کبی اجرا ایدلسه مجلسده بو جمعیتکه مخالف کشیلرده حاضر بولوب مشاوره‌گه اوکفایسزلق ایته‌چکلردر بوکا مخالف کشیلر اوڭ طرفدن‌ده صول طرفدن‌ده واردرلر. چونکه اوڭ طرفلی فکرسز مسلمانلر بوجمعیتکه مبتدعلر جمعیتی دیه‌رەك گراهت نظری ایله قارامقده‌درلر. صولاغایلر ایسه، بونی لبیراللر وکادیتلر پارتیه‌سی دییوب گمان قیلمقده‌درلر. حقیقت حالده ایسه، حاضرده بوجمعیت اهل اسلامنی برله‌شدروب دینی، دنیاوی وسیاسی اشلرنده ترقی طرفینه حرکتله‌ندرمك اوچون تأسیس قیلنمشدر. پروگرامنده اوگلرغه‌ده صوللرغه‌ده مکروه وخلاف کورینه‌چك هیچ بر ماده یوقدر.

بو جمعیت مسلمانلرنك امور دینیه‌لرینی محافظه اوچون‌ده طرشاچقدر. امور معاشیه‌لرینی اصلاح خصوصنده‌ده اجتهاد ایده‌چکدر. صوللرنك مقصود وغایه‌لرینه هیچ خلاف توگلدر. لکن فقط هر مقصود وغایه‌گه صلح وصلاح طریقی ایله ایرشونی طالبدر.

بو جمعیتکه بایلر فائده‌سی اوچون، بایلرنی آشانمق اوچون تأسیس قیلنمش دیمك ایله اعتراض وافترالرده قیلندی.

لکن بو اعتراضلر فقط صبیانه ملاحظه‌سز قیلنغان بر مناقشه‌درلر. یوقسه، بونك نظامنامه‌سنده هیچ بایلرنك فائده‌سی ملاحظه قیلندیغی یوقدر. خیر. پروگرامنك ۷نچی ماده‌سنده (هیچ کمنك مال وملکی اوزینك رضالغندن باشقه ملکندن چغارلماس) دیگان سوز واردر. معیشت عرفیه‌نك دوامی حالنده مال وملك محافظه سندن باشقه حیات ممکن توگلدر. مال وملك ایسه بایلرغه‌غنه مخصوص توگل، آز اولسه‌ده اورتا حاللیلرده وفقراده‌ده واردر. برزمان رسمی قیلنمقلغی ملحوظ اولان برجمعیتنك پروگرامنده بوماده بیك لازمدر. بوماده هربر حکومت مشروطه‌لرنك قانون اساسیلرنده‌ده مندرجدر. بو جمعیتنك مباشرلری صول طرفلیلرنك مقصودلرندن عموما خبرداردرلر. هیچ برسی آنی خلاف کوردیکی یوقدر. فقط زماننك اقتضاسینه کوره بعید کوروچیلری اولور. افکار زمانیه‌دن ومدنیت‌دن بیك کوب چاقرملر یراق اولان طارقاو مسلمانلرنی برله‌شدرمك مقصودی ایله تأسیس قیلنغان جمعیتنك نظامنامه‌سینه اختلاف ونزاعغه سبب بولاچق ماده‌لر درج قیلوده مناسب توگلدر.

بوجمعیت، روسیه اهل اسلامینك ملیتینی محافظه قیلمق وترقیسینه سبب اولمق اوچون تأسیس قیلنمش ملی وسیاسی (بر جمعیتدر. بوتون دنیا انسانلری اوچون عمومی ومشترك اولان معاش نزاعلرینی خصوصی بر جمعیت ملیه نظامنامه‌سینه قاتشترو ومناسب اولمایاچغی هر کمگه معلومدر. ملتمز باشقه متمدن ملتلر آراسنده خور وحقیر بولوب قالو احتمالندن ودینمزگه کیمچیلك کیلوخوفندن امین اولدقدن صوڭره، معیشت نزاعلرنده افراد ملتکه استه‌دیکی طائفه‌گه قوشلمق ممکندر. استه‌گان کشی لیبرال اولور، استه‌گان کشی سوسیالیست اولور. فقط هر احتمالده دیانت وملیتینی محافظه قیلمقلغی مطلوبدر.

اوزحالمز.

معلومدرکه روسیه اهل اسلامی بویللرده اوّلگی زمانلردن آرتغراق بر برسی ایله منازعه ومجادله ایدشمکده‌درلر. خلق برنیچه پارتیه‌گه آیرلدی. (جدید ـ قدیم) پارتیه‌لری اوستینه (اصلاح ـ مصلاح) پارتیه‌لری قوشلدی.

دنیافنلری اوقو، و اجنبی تللرنی اویره‌نو هنروصنائع اجتهادینه کرشو خصوصلرنده‌ده تورلی فکرلر چقدی. دوما وصایلاو، حریت و مساوات مسئله‌لری چقو ایله اهالی آراسنده خاتون قز مسئله‌سی‌ده قوزغالدی. بعض گازیته‌لرنك تحریکی بوینچه ملی کییملر، پاتریت ورسم نزاعلری‌ده میدانغه صالندی. بونلر اوستینه اهل اسلامدن اجتماعیلر وسوسیالیستلر پیدا بولو ایله اصلاح معاش مسئله‌لری‌ده باش کوته‌ردی. اشچی خلقلرنی رعایه وسودا وکیللرینی حمایه مسئله‌لری‌هم اورتاغه قویلدی.

مدنیتسز قوملرکبی هیچ برمسئله‌دن خبرسز غافل یاتقان روسیه اهل اسلامی آراسنده بوندی نزاع واختلافنك قوزغالووینه ممنون بولوچیلرده بیك کوبدر.

چونکه نزاع واختلاف افکارنك حرکتینه سبب وحرکت افکار ایسه، ترقینی موجب اولمقده‌در. بومسئله‌لر حاضرده مجلسلرده‌ده مذاکره قیلنمقده‌در، گازیته‌لرده‌ده بوندن کوب بحثلر ایدلمکده‌در.

لکن بحث ومذاکره‌لر سیستیماتیچسکی [illegible]ی مرتب ومنتظم روشده اجرا ایدلمه‌دکدن هیچ بر طرف بربرینك مقصودینی

آڭلامامقده‌درلر. هر طائفه‌اوز فکرینی تقویه قیلوب سویله‌مکده مخالف طرفلر بوندن هیچ بر استفاده ایتمه‌مکده‌درلر. مباحثه ومناظره‌غه اویره‌نمه‌گان خلق نڭ حالی شویله اولمق طبعیدر.

خلقنڭ افکارینی بر مسلککه جمع قیلمق اوچون رسمی جمعیتلر ومنتظم مجلسلر ومیتینغلر لازمدر. بونلر ایسه حالا بزده‌یوقدرلر. هر یتلر تیز میدانغه چقماسه، تیز بولو احتماللری‌ده یوقدر.

حال بوکه قوری غوغا ونزاعدن فائده چقمیدر. هر طرف بر برینڭ مقصودینی آڭلاب آخرده ممکن اولدیغی قدر براتفاقغه کیلمك لازمدر. بو خصوصده خدمت ایتمك گازیته‌لرنڭ وظیفه‌سیدر.

لکن گازیته‌لرگه یازلغان اوزون اوزون مقاله‌لرنی هرکم مطالعه ایته آلمیدر. چونکه بزنڭ خلق هنوز مطالعه‌گه اویره‌نگانی یوقدر. مقاله‌لر بر سیستیم اوزینه ترتیب ایدلمه‌دکندن بر مقاله‌نی اوقوغانده ایکنچی مقاله‌ده یازلغان معلومات کوبسنچه اونوتلادر. بر مسئله خصوصنده یازلمش برمقاله، نی قدر گوزل ومفید روشده یازلسه‌ده، اوقوچینڭ کوڭلینه اوّلدن طولغان شبهه واعتراضلرنڭ هر برینه جواب بیروب بتره آلمیدر. شول سببدن کوبسنچه مقاله‌لرنڭ فائدسی کورنمی قالادر.

مقاله‌لر مطالعه‌سینه اویره‌نمه‌گان عوامنی هدایتکه صالمق اوچون حکیم سقراط اصولی بوینچه استجواب طریقینی استعمال قیلمق مناسبدر. اگرده منتظم روشده ترتیب قیلنسه، سؤال وجواب، مکالمه ومحاوره طریقنچه سویله‌نمش کلامنی عوام بیك یاخشی آڭلیدر. چونکه هر کون معاشرت ومعامله‌سنده سؤال وجواب ایله مشغول اولان کیمسه اوچون محاوره طریقی بیك مألوف‌در. محاوره‌ده هیچ کم سوزینڭ اوزه گینی جویمیدر. بر اوزه‌ك بوینچه سویله‌نگان سوزلر هر کمنڭ ذهننده صاتاشمیچه محفوظ اولوب قالادر.

مصلح افندینڭ (استرشاد) عنوانی ایله یازغان مقاله‌سی بو خصوصده بیك مفید کورندی بنا‌ٴعلیه آنی یولدزده آراتیره درج قیلاچقمز.

مصلح افندی مقاله‌سنده مثال اوچون (زید ایله بکر) نی آلمشلر. بو مقاله‌ده زید ایله بکر افندی بر برایله بیك کوب نزاع قیلشاچقلردر. نحو کتابلرنده (زید) ایله (عمرو) نڭ صوغشولرینه‌ده تحمل قیلغان کشیلرگه (زید- بکر) نزاعلری بیك غریب کورنمه‌سه کیره‌ك.

استرشاد.

بکر— زید افندی، سز هر جهتدن معلوماتلی کشیسگز. زینهار میگاده شفاها معلومات بیرسه‌گز. حاضرده معلومگز دنیا تمام چوالدی. دنیا ایله برابر بزده چووالدق.

زید— نی خصوصده؟ دوماطاراتلو خصوصنده‌می؟

بکر— هی! قویسه‌نه شول دوماگنی. ایمدی آنی گازیته‌لرده اوقی اوقی‌ده طویوب بتدك. آندن باشقه.

زید— نرسه، آول خلقی چووالوویمی، اشچیلرنڭ بوتالوویمی؟

بکر— یوق. اول‌ده اوز یولی ایله بارور. آندن‌ده باشقه.

زید— نی حقنده سویلیسگز؟ روسیه عسکر بلرنده‌گی حرکت حقنده‌می آیترادگز؟

بکر— یوق. اول‌ده بزنڭ اش توگل.

زید— صوڭ نی نرسه؟

بکر— مین اهل اسلامنڭ چووالووینی ئه‌یته‌من.

زید— نی خصوصده چووالالر؟

بکر— معلومگز، آرامزده‌تورلی فکر، وتورلی پارتیه‌لر ظهور ایتدی هر طائفه اوز فکرینی قوّتلی. بزنڭ کبی معلوماتسز کشیلر قایسی یاقغه قارارغه بلمچی آپتراب قالامز. کم سویله‌سه، بزگه شونقی درست کبی بولا.

زید— اصول جدید خصوصنده‌می؟

بکر— هی! طویدم شول جدیدگزدن‌ده. بیته‌ر ایندی زینهار، آنی‌ده‌بیك کوب چه‌ینه‌دگز.

زید— اویله ایسه، سزنڭ شاکردلر چووالووینه اچگز پوشا طورغاندر؟

بکر— آگاده اچم پوشا. آندن باشقه علما وعوامنڭ اختلافینه‌ده خفالانام. هر مجلسده قچقرش‌ده نزاع، طالاشوده خورلاشو، نیك یارامی بزگه ایسکیچه طنچغنه صلح وصلاح طریقنچه طورو؟

زید— البته طنچلق بیك گوزل اش. لکن بعض وقت اختلاف‌ده کیره‌ك بولا. شونڭ اوچون پیغمبرمز محمد علیه السلام: «اختلاف امتی رحمة» دیگان، اختلاف ومناظره ایله کوب وقتده‌حقیقت‌ظاهر بولادر.

واقعا، ضررلی اختلاف وفائده‌سز نزاع‌ده کوب بولادر. لکن بوندی اختلافنی چقاروچیلر عیبلی.

بکر— ایڽو شول. اختلافنی چقارماسقه کیره‌ك دیم شول.

زید— اختلاف ونزاع قایدن چقا، بله‌سگمی؟

بکر— نی چقسه، جدیدیلردن چقا. آنلر خلق آراسینه فتنه صالوچی. کوبنی بلگان بولوب (اول کیره‌ك، بو کیره‌ك، اول یارامی تگی یارامی) دیگان بولوب جدیدیلر سویلیلرده‌شوندن‌صوڭ خلق چووالا باشلی. ایمدی خلق هر ییرده ایکی اوچ طرف بولدیلر. برسی ایکنچیسینی ایکنچیسی اوچنچیسینی یامانلی باشلادیلر.

زید— جدیدیلرنڭ سوزلرینی چووالمیچی‌غنه طڭلارغه‌یارامیمی؟ طڭلاب طورورغه کیره‌ك: معقول بولسه، قبول ایته‌رگه کیره‌ك. موافق بولماسه قبول ایتمسکه کیره‌ك. شول روشچه بولغانده‌هیچ طالاش وقچقرشقه اورن قالماس.

بکر— یوق. آلای بولمی. جدیدیلر. هیچ سویله‌مه‌سونلر. هر خصوصده اوّلگیچه تیك طوریق. بزگه‌نی بولغان (اولمز اول. قزمز قز) اسلام دیننده راحتله‌نوب تیك طوریق.

زید— نیك اسلام دینینی عیب ایتکان کشی بارمی‌نی؟

بکر— عیب ایتمه‌سه‌لرده، اسلام دینینه‌خلاف تورلی سوزلر سویلیلر. تورلی یاڭغا اشلر چقارالر.

زید— استغفرالله اسلام دینینه خلاف اشنی هیچ بر مسلمان سویله‌مس. حاضرده اسلام دینینی مسلمانلر توگل، یاوروپا مستشرقلری همان مدح قیلوب طورالر. آنگلیه‌ده هر اتنه‌ده بر کافر مسلمان بولغانینی ایشته طورغانسگز. یاپونیه خلقی اسلام دینینه ده میل قیلغانی معلومگزدر.

بکر— البته شولای. لکن هر نه ایسه، اهل اسلامنڭ همان چووالوینه مینم بیك کیفم کیته.

زید— سز چووالو دییوب کنه ئه‌یتمه‌گز، نی خصوصده چووالولرینی تعیین قیلوب سویله‌شگز، خلق چووالا طورغان اشلر بیك کوبدر: بالالرنی مکتبده اوقوتو ترتیبی حقنده‌ده خلق چووالا. مدرسه شاکردلری حقنده‌ده‌خلق آراسنده‌تورلی سوزلر چقدی،

هنر، معرفت، ترقی ومدنیت خصوصلرنده تورلی نزاع بار، دنیا عملکلری اوقو طوغرسینده‌سوز کوب. کییم‌صالم‌ومعیشت اشلری حقنده‌نزاع وجدال‌دوام ایتمکده‌در. سز اوشبو اشلرنك هر برسی حقنده‌فکرگزنی آیروب یورتگز.

بکر— آنه، شول شول. شوشی طوغریلرده مینم ذهنم بیك چووالا.

زید— اویله ایسه، خلق‌چووالمی، سز اوزگز چووالاسز ایکان!

بکر— مین‌گنه توگل، بوخصوصده بیك‌کوب کشی‌نك ذهنی چووالادر.

زید— صوك سز گازیته‌لر اوقی طورغانسز ایچ. گازیته‌لرنك کوبسنده بو خصوصلرده تورلی مقاله‌لر یازالر. شونلرنی مطالعه قیلورغه کیره‌ك، گازیته‌لرنی یاخشی مطالعه قیلسه‌گز، ذهنگز ایرشمه‌گان مسئله‌لرنك هر برسینه جوابلر طابارسز.

بکر— هی! شول گازیته‌لر! گازیته‌لر چغا باشلاغاچ بز بیگره‌كده چووالدق. یازالرده یازالر. بز آندن هیچ برنرسه آڭلامیمز. فقط بزگه شول‌قدر آڭلاشلاکه گازیته‌لرنك‌ده کوبسی همان بریافنی قایرالر، فقط ایکی گازیته بزنك کوڭلگه — (مألوف) بولغان‌فکرلرنی (بیان) قیلغالیلر.

زید— اویله ایسه، سز اوزگز فکرینه مسلم بولغان برکشیگه مراجعت قیلوب باغگز. شول کشی سزگه هر خصوصده معقول‌طرفنی آڭلا-تور، اول کشینك‌ده سوزینه گنه قاراماگز. معقول‌له‌گان فکرینك دلیلینه قاراگز.

بکر— مونه شونك اوچون مین‌سزنك یانگزغه کیلدم ایندی. مینم سزدن آرتق اخلاص قویغان کشم یوق. سزنی‌ده آنلر باغنده ایمش دیيوب سویلیلر. لکن‌مین‌اول‌سوزگه اشانمیم. آتاگزده‌یاخشی‌کشی‌ایدی اوزگزده یاشلی کشیسز. شاید سز یاش پارتیه‌لرگه آلدانوب دینگزنی صاتماسسز.

زید— استغفر الله. خدا صاقلاسون‌دین برله اوینارغه یاریمی صوك!

بکر— اویله‌ایسه، زینهار زید افندی، سز میڭا شول خلق‌چووالغان مسئله‌حقنده حقیقتنی سویله‌گز. اول خصوصده سز،نی ئه‌یتسه‌گز، مین شونی قبول ایته‌رمن.

زید— التفاتگزغه تشکر ایته من. لکن سز میندن هر مسئله‌نی تفصیلا صوراگز. چونکه خلق مك‌تورلی اشده‌چووالادر. مك‌مسئله‌گه بردن جواب بیروب بولمی. مك مسئله‌نك برسی بر طرفنقی معقول بولسه، ایکنچیسی ایکنچی طرفنقی معقول بولادر. شونك‌اوچون اختلافلی مسئله‌لرنك بارینه بر یولی حکم قیلوب بولمیدر.

بکر— مین‌ایندی آنی‌تفصیل قیلوب ئه‌یته‌آلمیم. سز اوزگز آیروب بیان قیلگز. سز میڭا قاراغانده یاشره‌ك کشی.

زید— شویله‌ایسه‌ده، کیفگز کیتکان مسئله‌لرنی سز اوزگز برم برم ئه‌یتگز.

بکر— مثلا بلگچلر ئه‌یته‌لر: (اسلام دینی آرتقه قالدی. طرشیق آلغه باریق) دیلر. بزنك اسلام دینی نیك آرتقه قالسون؟

زید— یوق، اسلام دینی آرتقه قالدی‌دیگان کشی یوقدر. اسلام دینی ایك برنچی دین بولووینه حاضرده هرکم مسلم.

بکر— آلای دیمه‌سه‌لر، (اسلام دینی ضعیف‌له‌ندی) دیلر. اسلام‌دینی نیك ضعیفله‌نسون؟

زید— (اسلام‌دینی ضعیفله‌ندی) دیگان‌نك معناسی): مسلمانلر آراسنده اسلام دینی بوینچه عمل قیلو ضعیفله‌ندی) دیگان‌سوز. واقعا بزنك روسیه مسلمانلری آراسنده اسلام دیننك بویورلغان اشلرنك هر برسی‌ایله عمل قیلو یوقدر. مسلمانلرده عباداتده‌ده، اخلا-قده‌ده، کسب‌وهنرده‌ده، معامله‌ومعاشره‌ده‌ده اسلام دیننده بویورلغان قدر عمل قیاو کامل توگلدر. هر خصوصده اوّلگی زمان مسلما-نلرینه قاراغانده قصور وکیمچیلك باردر.

بکر— نیك کیمچیلك بولسون؟ هر بیرده مسجدلر صالنوب طورا. ایشانلر کوبه‌یوب طورا صدقه خیرنی همان بیره‌لر.

زید— الحمدلله مسجدلر کوبه‌یدی. لکن اچنده نماز اوقوچیلر کوبه‌یدیمی؟ ایشانلرده کو-به‌یدی. لکن‌حقیقی مرشدلر، وعلم تصوفده کورسه‌تلگان روشده‌دنیادن بیزگان‌شیخلر، نی‌قدر؟ صدقه‌لرنی بیك کوب بیره‌لر. لکن تیيشلی مصرفلرینه‌می بیره‌لر؟

بکر— آنه حاضر اولیالرغه تیمه‌کچی بولاسك. ایشانلر طوغریسنده نی سویله‌سه‌ك‌ده مین سیڭا اشانمام.

زید— یوق، الله صاقلاسون، اولیاء اللّٰهغه تیمیم. کتابلرده صاقلانورغه قوشقان دنیا ایشانلری بولو احتمالینی‌غنه ئه‌یته‌م. تصوف کتابلرینك بیانینه‌قاراغانده مین‌ایشان دیگان کشینك هر برسی ایشان بولولازم توگل.

بکر— آنسی‌درست. هر برایشان‌ایشان‌توگلدر. مینم‌اوز ایشانمدن باشقه ایشانلرنك هیچ برسی چن‌ایشان‌توگل. چونکه‌مینم ایشانم‌اوزیده شولای‌دی.

زید— آلای بولغاچ سین اوزگده ایشانلرغه تل تییره‌سك ایکان. هم ایشانك‌ده ایشانلرغه تل تییره ایکان.

بکر— یوق، بز ایشانلرغه عموما تل تییرمیمز. اوزمزدن باشقه ایشانلرغه‌غنه تل اوزاتامز. اما تگیلر ایشانلرغه مطلقا انکار قیلالر.

زید— نیك انکار قیلسونلر. رجل‌رشید معناسی ایله‌دیانتی واخلاقی کامل‌عقلی سلیم‌دنیا وآخرت اشلرنده اطرافنده‌غی عوامنی ارشاد وهدایت قیلوچی کشیلر هر بیرده بولورغه تیيشلی.

بکر— اویله ایسه، سز مینم ایشانیمه انکار قیلمیسز ایکان؟

زید— یوق، نیك‌انکار قیلیم. آنك وجودنده مینم هیچ شبهه‌م یوقدر. بدیهی‌گه هیچ کم انکار قیلماس. (تیمری) حضرت بیك معلوم ومشهور کشی.

بکر— مونه‌رحمت. ایمدی نی سویله‌سه‌ك‌ده قبول ایته‌رمن.

زید— بو ایشانلر مسئله‌سی بیك نچکه مسئله. آنی بز حاضرگه قویوب طوریق. اوّلا باشقه مسئله‌لردن سویله‌شیك.

بکر— بلگچلر اسلام‌دینی آرتده‌قالدی‌دیمه‌سه-لرده، همان مسلمانلر آرتده قالدی دیلر. نیك بز آرتده قالیق؟ همان آلدن بارامز. الحمد لله هر قایومز مسلمان.

زید— ایشته آنسی درست. اسلام دینی آرتقه قالماسه‌ده، مسلمانلر اوزلری بیك کوب خصوصده آرتقه قالغانلر.

بکر— نی‌خصوصده بز آرتقه‌قالغان، دنیاعملنده‌می، آخرت عملنده‌می؟

زید— هر ایکیسنده‌ده.

بکر— ای‌زینهار چامالاب‌سویله! کافر بولورسك. مسلمانلرده آخرت‌عملنده نیك کیمچیلك بولسون.

زید— اسلام‌دینی‌نك‌اعتقاد وعبادات‌حکملرینی بلو هر بر مسلمانغه فرضمی؟

بکر— البته فرض بولسه کیره‌ك.

زید— روسیه‌ده یکرمی میلیون مسلماندن نیچه

میلیونی اعتقاد و عبادات احکامینی کامل بل ایکان؟

بکر — بر میلیون ده بولماس. آنی ملالر ایله یازو طانیغان کشیلرگنه بله ایچ! کوب بولسه یارتی میلیونی بلسه بل طورغاندر.

زید — صوك ایك بر نچی فرضلردن بولغان ایمان واعتقاد حکملرینی بلمه و چیلك کیمچیلکمی توگلمی؟

بکر — البته کیمچیلك، بیك زور کیمچیلك!

زید — اویله ایسه، بو کیمچیلکلر یوز مسلمان نك (۹۵) نده بار ایکان.

بکر — البته آنسی بار. الله تعالی اوزی قبول ایتسون.

زید — فرض بولغان عبادتلرنی یوزدن نیچه مسلمان ادا قیلادر؟

بکر — یوز مسلماندن اونسی ادا قیلا طورغاندر،

زید — بو کیمچیلکمی، توگلمی؟

بکر — البته، بوده کیمچیلك. لکن بو خصوصده بر عذر بار. چونکه کوب کشی نادان بولا. عبادات روشلرینی یاخشیلاب بلمی. شول سببدن مسجدکه ده بارمی، نمازینی اوینده اوقومی.

زید — اعتقادده عمل و عبادتده نادانلق کیمچیلکمی توگلمی؟ اسلام دیننده نادانلق عذرمی توگلمی؟

بکر — البته بیك زور کیمچیلك ولکن خدا بیرمه گاچ نی قیلمق کیره ك؟ الله نصیب ایتمه گان.

زید — خدا بیرمه گاندن دیمه گز، اوقوماغاندن دییگز. کیمچیلکنی خداغه صلتاما. اوزنگنك کسب قیلماوگدن کور.

بکر — اوقوماغ ندن دییور گه یارامی. چونکه هیچ بر بیرده دورت بیش یل سبق اوقومی قالغان بالایوق. الحمدلله بو خصوصده بزنك مسلمانلر بیك طرشالر، هرکم اشکه یاراقلی بولغانچی بالاسینی مکتبکه یاکه خلفه یورتینه بیبه ره. مین اوزمده بالالرمنی (۱۳) نچی یاشلرینه قدر اوقوتدم. لکن خدا علملك نصیب ایتمه دی هیچ برسی یاز و طانی آلمادیلر.

زید — عجبا بالالرك (۱۳) نچی یاشلرینه قدر اوقوب ده یاز و طانومی قالدیلرمی؟

بکر — خیرلی بولسون طانومی قالدیلر شول. طانورلر ایدی. ایچك طانی آلمادیلر. ایچك طانوماغاچ یاز و طانوب بولمی شول. باشقه کشیلرنك بالالریده شولای. ایچك طانی آلماغاندن اوقولری یوقمی قالا. الله تعالی اوزی قبول ایتسون ایندی.

زید — نرسه نی قبول ایتسون؟ بالاگنك نادان قالووینی می؟ آنك ادا قیلا بلمه یه چك عبادتلرینی می؟

بکر — یوق، بو کیمچیلکلرمزنی الله تعالی عفو ایتسون دیگان سوزم.

زید — اویله ایسه، مسلمانلرنك یاز و طانوماسلق درجه ده نادان قالولرینك کیمچیلك ایکانینه مسلم ایکانسك؟

بکر — البته نادانلق زورلق توگل، خورلق.

زید — حاضرده دنیاده شوندی مملکتلر بار در که آرالرنده یاز و طانوماغان کشی هیچ یوق دییورلکدر. اسلام یورتلرندن ترکیه و مصرده ده حاضر هیچ یاز و بلمه گان بالا یوقدر. ایمدی روسیه مسلمانلرینك بو حالده بولولری آلده بولومی، آرتده بولومی؟

بکر — البته آرتده بولو بولا طورغاندر شول

زید — اویله ایسه، روسیه مسلمانلری آرتده قالغان دیگان سوزگه عجبسنمه. بو خصوصغنه توگل. ینه باشقه خصوصلرده ده بزنك آرتده قالغان اشلرمز بیك کوب. وقتی ایله هر برسینی سویله شورمز.

بکر — عجب، ترکیه ده و مصرده مسلمان بالالری نی اوچون هر برسی عالم بولالر ایکان؟

زید — آنلر قرآننی ایچکل میچی اوقیلر. پیغمبرمز محمد علیه السلام: (علموا ویسروا ولا تعسروا و بشرو و لاتنفروا) دیگان یعنی: (بالالرگزنی اوقوتگز، بیگللك ایله اوقوتگز، آوراینوب اوقوتماگز، اوقوغان صاین بالالرگز، سبقغه رغبت قیلا بارسون. آنلرنی سبقدن هیچ بیزدرمه گز) دیمکدر. متمدن اسلام یورتلرنده اوشبو حدیث بوینچه بالالرغه هر سبقنی بیك بیگل اینوب اوقوتالر. شول سببدن آنده دورت بیش آیده بالالر قرآن اوقی باشلیلر یاز و یازا بلەلر. عمل وعبادت حکملرینی ده هر برسن کوگللرینه ضبط قیلالر. ایمدی حاضرده اسلام یورتلرنده دین حکملرینی بلمه گان کشی یوقدر.

بکر — آلای بولغاچ نی اوچون بزنك یورتده ده شولای بیگل اینوب اوقوتمیلر.

زید — اوقوتماقچی بولالرده اوقوتدرمیلر.

بکر — استغفر الله نیك اوقوتدرماسونلر؟ مسلمانغه فائده لی اشکه کم قارشسون؟

زید — ایشته بکر افندی حال بویله.

بکر — سز مینی اصول جدیدگه طارتا طورغانسز آخری. زینهار اعتقادمنی بوزما.

زید — یوق، طارتمیم ده طارتشمیم ده. اوزنك صوراغانغه کوره بلگانمنی ئەیتەم. لکن ایمدی بو مسئله بیته ر. حاضر اصول جدید مسئله سینه کروب کیته رمز. مین بیك طویدم ایمدی اول بحثدن. باشقه مسئلەلردن سویلەشیك.

بکر — یوق طوقتا ئەلی. سین بو سوزلرك بر له مینم کیفمنی اوز گارتدك اوه!

زید — اوهلده مه بکر آبزی. باشگنی قاشیما. تیرلەب آبتراب کیتدگز بوغای. ایسکی معلومانتك اوز گارووی کشینك باشنده بر تورلی پسیخو خیمیچسکی پروسیت وکریزسیت یاصیدر. سزده تأثیرلەنوب کیتدگز. اگرده مینم بر له سویلەشکه لەسه ك، دخی کوب عجائب وغرائب حقیقتلردن خبردار بولورسك.

« آخری کوب »

بو افندیلر یولدزده مسلمانلر آراسندەغی اختلافلی مسئلەلرنك هر برسی خصوصنده آقرنلاب سویلەشه چکلردر. بکر آبزینك زید افندیگه قیلاچق بحثلری بیك کوبدر جوابقه چداسون.

(مصلح).

بهادر بایغورالر.

ایسکی زمانلرده بیر یوزنده خلق بیك آز وقتده مملکتده یوق ایدی، دولتده یوق ایدی. اداره ده یوق ایدی. هرکم تلەسه قای بیرده تلەسه نی روشده طارقاو طارقاو عمر ایتمکده ایدیلر.

خلق کوبەیوب تورلی نسل وقبیلەلرگه آیرلغاندن صوك بیر، صو واورمان خصوصلرنده آراده دشمانلقلر چغا باشلامشدر. بعض وقت بر برسی ایله صوغشورغه ده احتیاج توشمشدر. صوغشلرده دشمان طرفینه غالب کیلمك اوچون بر فکر وپلان ایله اش یورتو لازم بولمش. شونك اوچون یول کورسەتوچی بر بهادر دلیلگه احتیاج توشمشدر.

صوغش زمانلرنده خلق، دشمانغه غالب کیلمك واوز قبیلەسینه ظلم قیلدرماق مقصودی بوینچه عمومی اتفاق ایله بر نیچه تدبیرلی بهادر کشینك حکم وتصرفینه تابع بولورغه مجبور بولمشلر. صوغش وقتنده اول بهادرلرنی روشچه حکم قیلسەلر، شول حکم اجرا قیلنمش

آنلر نیچك معقول کورسه‌لر، اشلر شونلر بوبورغانچه یورتلمش. چونکه صوغش وقتنده تدبیرده شونی تلیدر.

صوغش وقتنده همت وغیرتی و بهادرلگی کورنگان کشیلر صوغشده آلنغان غنیمت مالندن ده کوبره‌ك اولوش آلغانلر. خلق آراسنده آبرووی واعتبارلری ده آرتق بولغان. شول سببلی صوغش بتکاچ طنچ وقتده ده بهادر بایغورالر، عادتی خلقغه باشلق قیلا باشلامشلر. آبرووی واعتبارلرینه حرمة عادتی خلق بو بایغورالرغه اطاعت قیلمشلر.

مونه بر زمان بایغورالرنك برسی نی روشچه بولسه‌ده رئیس بولوب کیته. خلق آرسنده‌غی نزاعلرغه‌ده اول حکم ایته باشلی. شول سببدن تورلی هدیه‌لر ایله آنك مالی همان آرتا. شول روشچه بایغورا برنچی بای بولا. بایلغی آنك خلق آراسنده‌غی نفوذ واعتبارینی طاغی‌ده آرتدرا

بایلر تیره‌سنده یالمانوب یورمك بوزمانغه‌غنه مخصوص طاریلکه‌چیلر توگلدر. ایسکی زمانده‌ده کوب بولمشدر. شول روشچه باش بایغوراغه یالنوب یالمانوب طاریلکه‌طوتوب یوروچیلر کوبه‌یه. اول صوری قورتلر بایغورانك هر بر کیگاشینه‌ده قانشا باشلیلر. بایغورا سایه‌سنده صوریلرنك‌ده آبرویی آرتا. آنلرنك یاقلاوی سایه‌سنده بایغورانك‌ده قدری زورایا. ایمدی عادتی خلق بایغورانك آچووندن قورقا باشلی. هر اشده آنك بویرقلرینه اطاعت قیلورغه مجبور بولا. بایغورا افندی اوزینه تابع قبیله اوچون یانغش یونغش نظاملر یاصی باشلی. صوری صاقاللرده بوخصوصده کیگاشلرینی قزغانمیلر.

شول روشچه بو قبیله‌ده کچکنه گنه بر دولت حاصل بولا. اول دولتنك اداره وتصرفی‌ده باش بایغورانك قولنده بولا. اوشبو قبیله‌نك تصرفنده بولغان بیر کچکنه گنه بر مملکت بولوب کیته. اول آراده بر قبیله ایله نزاع، صوغشقه طارتلا. بهادرلر کیره‌ك بولا. دشمان قبیله‌نی جیکوب بیرلرینی ماللرینی آلالر. اوزلرینی اسیر قیلالر. باش بایغورا صوغشده آلنغان ماللرنی عسکرلك قیلوچی بهادرلرگه بولوب بیره آلنغان بیرلرنك اوزندن آرتقانینی اوزی تله‌گان کشیلرگه هدیه قیلا. بیگلمش قبیله‌نك سلامت قالغانلری عموما بایغورانك قولی بولالر. اول قوللرنك کوبسی عسکر باشلقلرینه هم خلق آراسنده سوزی اوته‌رلك کشیلرگه هدیه قیلنوب بیرله. ایمدی بایغورا زورایدی، مالی ملکی بولدی، قوللری بولدی، صوری صاقاللری بولدی. عسکری وقوراللری بولدی. بوتون قبیله بونك سوزندن چقمی هیچ کم بونك تدبیرینه خلاف اش قیلا آلمی. هیچ کم بونی عیب ایته آلمی عیب ایته‌رلك کشیلرنك آوزلری‌ده هدیه ایله طغلمش.

بایغورا هوالانوب کیتوب پادشاهلق دعوا قیلماسون! ایمدی دعوا قیلاسی یوق. اوزی دعوا قیلماسه‌ده ایمدی اول پادشاه حکمنده بولوب بیتدی. حاضرده بوتون مملکت ودولتنك اداره‌سی آنك قولنده‌در. هر بر نظام آنك تدبیرنده‌در. اوشبو طریق اوزره بیر یوزنده هر طرفلرده بیك کوب رئیسلر حاصل بولمشدر. هر قبیله‌نك اوزینه مخصوص بر باش ورئیسی میدانغه چقمشدر. قبیله‌لر آراسنده صوغشلر چقغان صاین بر قبیله غالب بولا کیلمشدر. مغلوب بولغان قبیله‌گه رئیسنك باشلغی طاغی‌ده آرتغراق بولا کیلمشدر. مغلوب قبیله‌لر کوبه‌یگان صاین رئیسنك قوّتی آرتمشدر. اوزینك آبرووینی کوته‌رو اوچون رئیس اوز قبیله‌سینك حقوق وپراۋاسینی آرتدرادر. بیرلرنی عسکر باشلقلری ایله دین علماسینه بولوب بیره‌در. رئیسنك قوّتینی آرتدرمق اوچون دین علماسی‌ده عسکر درجه‌سنده کیره‌کلیدر. چونکه آنلر رئیسنك رئیسلگینی دین طرفندن قوّتلیلر. رئیسکه نیندی فتوا کیره‌ك بولسه دیندن شوندی فتواغه روایتلرده طابالر..

یاۋروپانك مغرب طرفلرنده اوشبو روشده بیك کوب بایغورالر پادشاه بولمشلردر. ایگنلك بیرلر واور ماننلر واق بایغورالرغه بولنوب هدیه قیلنوب بتمش. بر زمان آول خلقی عموما بیر خواجه‌لرینك قولی وکریستیانی بولوب قالمشلر. سیکزنچی عصرغه قدر یاۋروپاده اوشبو طرزده بایغورالر باشقه خلقغه باش وخواجه بولوب کیلمشلردر. فقط شهرلرده جیلغان کشیلر گنه بایغورالرنك نفوذندن قوتلوب بر درجه آزاد عمر ایتمشلر. آنلرنك‌ده فقراسی بایراقلرینك قوللری حکمنده اولمشلر.

بو حالنی کوروب بر فیلوسوف: (انسان آزاد عمر ایتمك اوچون طوسه‌ده، هیچ قوللقدن قوتلا آلغانی یوقدر.» دیمشدر.

یاۋروپا اهالیسی ۱۹ نچی عصرده تورلی فتنه‌لر چغارو ایله گنه بوقوللقلردن بر آز قوتلمشدر.

حاضرده یاۋروپاده فکر، عمل، وگه‌وده قوللغی بتسه‌ده، هنوز مال قوللغی ومعیشت اسیرلگی باقیدر. بوقوللقلردن خلاص بولمق اوچون تورلی تدبیرلرده اویلانادر.

نی کوینچدر که قوللقلردن خلاص بولوب آزاده‌لك تحصیل قیلوفتنه‌سز وغوغاسز بولی ایمش.

فتنه‌لر چغارو وقان توگولر عیب اشلردر. لکن فتنه‌لر چقماغان تقدیرده حریتنی همان باسوب طورو اجتهادنده بولغان کشیلر بیگره‌ك‌ده عیبلیدرلر.

خدا هر کمگه انصاف ویرسون

خارجی خبرلر.

ترکیه وفارسیه.

ترکیه ایله فارسیه حکومتلری آراسنده (لاهیجان، وپوزیۆیت) اسملی ایکی آراده نزاعلی بیرلر خصوصنده هنوز صلح بولغانی یوقدر. هر ایکیسی عسکرلرینی قوّتله‌مکده‌درلر.

ترکیه عسکرینی آلوب صلح قیلاچق ایدی. آنگلیه فارسیه‌نی قوتورتوب یاردم قیلغانینی بلگاچ وفارسیه‌ده آنگلیه‌گه طایانوب غیرت ایله سویله‌شه باشلاغاچ اش بوزلدی. ترکیه حاضرده فارسیه نك باترایوب سویله‌شووینه عارله‌نه‌در.

بو شیطانلغنده آنگلیه‌نك ایکی مقصودی بار: برسی روسیه چووالغان زمانده فارسیه‌ده اوزی ایرکنله‌ب طامر جه‌یوب قالودر. چونکه فتنه زمانلرینه قدر فارسیه‌ده روسیه‌نك طامر ونفوذی قوّتله‌نه باشلامش ایدی. حاضر چیته‌گی طامرلر توگل، اچده‌گی طامر واوزه‌کلرنی نفتوده اوگفایسزغه قالدی.

آنگلیه‌نك ایکنچی مقصودی ایسه، ترقی یولینه کره باشلاغان ایکی اسلام دولتلرینی قوتورتوب صوغشدروب هر ایکیسنی تارمار ایتمك، ایکی یاقغه‌ده یاردم ایتکان بولوب چیتدن کولوب طورمق، ایکی دیوانه صوغشوب آرغاچ هر ایکیسنی کیلوب باصمقدر.

ترکیه.

ترکیه دولتی چیت مملکتلردن دورت یوز میلیون فرانق مقدارنده بورچ آلوب

صوغش کویمه‌لرینی آرتدراچق‌در.

بو کونلرده حضرت سلطان بیك آغر خسته‌له‌نمش ایدی. حاضرده ینه کامل سلامتلنمشدر.

ایران. (پیوسیه)

قشدن بیرلی فارسیه مملکتنده حریت ونظام حرکتلری دوام ایتمکده‌در. خلق بزنك روسیه اهالیسی کبی حریتلرنی ونظام کیکاشلرینه قاتشونی تلیدر. بو خصوصده علما وشاکرلرده بیك اجتهاد قیلمقده‌درلر. حکومتلری ایله ایکی آراده بر نیچه مرتبه صوغشلرده چقدی.

حریت طرفنده بولغان کشیلرنك کوبسی آنگلیه ایلچی خانه‌سینه قاچوب آنگلیه تبعه لگینی اختیار ایتدیلر. آنگلیه کشیلرندن صابلانغان کشیلرگه ایران حکومتی هیچ بر اش قیلا آلمیدر. گازیته‌لرنك خبرینه قاراغانده حاضرده آنگلیه حمایه‌سینه کرگان ایرانیلرنك مقداری اون ملك کشیگه طولمشدر.

بو کشیلر آنگلیه سفیری آرقلی حضرت شاه جنابلرینه اوزلرینك مقصودلرینی بیان قیلوب اوزون بر عرضحال ویرمشلر.

عریضه‌لرنده اوشبو ییدی ماده‌نی طلب ایتمشلر:

١) روسیه‌نك دوماسی کبی ایرانده عمومی ملت مجلسی (مجلس شورا) یاصالسه ایدی.

٢) وزیرلر وهر بر توره ومأمورلر مجلس شورا قارشنده جوابقه قالورلق مسئول بولسه‌لر ایدی.

٣) حریت طرفنده اولدقلری اوچون تورلی طرفلرغه قاچقان علما عفوقیلنوب مملکتمزگه کیری قایتولرینه رخصت بیرلسه ایدی.

٤) حریت فتنه‌سی اوچون زندانغه وچیتکه سورلگان بهادرلر جزالرندن عفو وخلاص قیلنسه‌لر ایدی.

٥) کتابلر باصارغه، گازیته‌لر چغاروغه سنزوردن باشقه هر کمگه کامل اختیار وایرك بیرلسه ایدی.

٦) شریعت حکملری ترتیب ایله فارسیغه ترجمه قیلنوب نظام کبی باصدروب طاراتلسه ایدی. (تاکه احکام شرعیه‌دن هرکم خبردار اولوب قاضیلرغه اوز تله‌گانلر نچه‌گنه حکم قیلورغه یوللر قالماسه ایدی).

٧) ادارهٔ مشروطه‌لی مملکتلرده شائع بولغان معلوم حریتلر بزنك مملکتده‌ده اعلان واجرا قیلنسه ایدی.

روایت قیلنووینه قاراغانده شاه حضرتلری هر بر حریت واصلاحاتقه راضیدر،

فقط آراده‌غی بیوروکراتیه ایرك بیرمیدر بیوروکراتیه‌دن خلق ایرانده‌ده بیزار ایکان.

صوڭغی تیلیگرامغه نظرا شاه حضرتلری فارسیه مملکتینك کونستیتوتسیه قاعده‌لری بوینچه اداره قیلنووینی قبول ایتمشدر. اوشبو سببدن بوتون ایران اهالیسی شادلق ایله بایرام ایتمکده ایمشلر.

ترکیه.

ترکیه‌نك ماکیدونیه ولایتلرنده گریکلر بیك قوتوردیلر، اوزنده گی گریکلرگه گریتسیه‌دن کیلگان گریکلرده قاتشوب آوللارده‌غی رومین وبلغارلرنی طالیلر، یاندرالر، قرالر. مقصودلری آنلرنی کیمتمك ایمش. نیندی ظالمانه نادان تدبیر! بیك کوب فتنه‌نی ترك عسکری باصدی. لکن قاچوب یورگان گریتسیه قاچقنلری همان کوبدر.

نی سببدندر گریکلر ماکیدونیه‌ده‌گی مسلمانلرغه تیه‌یلر، بلکه ترکیه غیرتینی آرتدرماسون‌دی طورغانلردر. خیر، گریکلرنك بو نزاعلری دین ومذهب نزاعیدر. ماکیدونیه‌ده بلغارلر ایله رومینلرنك ادارهٔ دینیه‌لری گریکلردن آیرلورغه چدی آلمیلر.

بوخصوصده رومینیه‌ده بوخارسیت شهرنده وبلغاریه‌ده صوفیه شهرنده تورلی میتینغلر اولدی، هر برنده گریکلرگه بایکوت یاصامق ایله آچو قایتارورغه قرار بیرلدی.

بوندی فتنه‌لر ماکیدونیه‌ده همان چقمقده ایدی. اول زمان هر فتنه اوچون ترکیه حکومتی عیبلنمکده ایدی. حاضرده ترکیه‌نك ماکیدونیه اداره‌سینه یاوروپا حکومتلرندن کانترول قویلدیغندن فتنه‌لرنك سببلری معلوم بولدی. ترکیه حکومتی بر درجه افترا وشکایتلردن قوتلدی.

ترکیه.

ترکیه شهرلرنده ایلیکتریك ۋاگونلری وایلیکتریك اوتلری بیك کوبه‌یمکده‌در. شام شریف وسلانیك شهرلرنده بر ایکی یلدن بیرلی بوشیلر موجودر. حاضرده بیروت شهرنده قوّهٔ ایلیکتریکیه ایله حرکت ایته‌چك اورام ۋاگونلری یاصارغه سلیم افندی اسملی بر کشیگه طابشرلمشدر.

شامغه بوللانمش فؤاد پاشاه عفو قیلنوب ایستانبولغه کیری قایتارلاچق‌دیگان خبرلر چقدی.

ترکیه ایله مصر آراسنده طرابلیس غرب طرفنده (جعبوب) صحراسی خصوصنده ینه بر نزاع چغارغه طورادر، حاضرده بو ییر ترك عسکری ایله طولدرلدی.

آنگلیه نیندی حیله‌لر قیلور ایکان قاراب طوریق، آنگلیه ترکیه ایله همان اوینادیغندن بارا طورغاچ نزاعنی زورغه ییبه‌روب ترکیه‌گه قاتی بر زیان کیترورگه نیتی بار دیبوب شیکله‌نه‌لر. گویا مناسب وقتنی کوته ایمش.

ترکیه عسکری اوچون روسیه‌دن کافکاز طرفلرندن اون آلتی ملك آت جییله‌شدر.

کورییه پادشاهی یاپونیه قولنده زندانغه صالنمش کشی حکمنده‌در: یاپونیه مأمورلرندن رخصت آلمیچی سرایینه هیچ کم کرتلمیدر.

فاس (ماروك) سلطانی مولی عبدالعزیز جنابلری آوروده‌ر. وفات بولو احتمالندن اورنینه کشی تعیین قیلو مسئله‌سی‌ده ملاحظه قیلنا باشلامش.

چورنوگوریه. (قارا طاو)

بالکان مملکتلرنده چورنوگوریه اسملی کچکنه مملکتده ترکیه زماننده قالغان مسلمانلرده باردر. بو وقته قدر آنلردن عسکر آلنمی ایدی. حاضرده چورنوگوریه حکومتی آنلردن‌ده عسکر آلورغه قرار بیرمش.

ودخی بو حکومت مسلمان خاتونلرینه شهر اوراملرنده یوزلرینی اورتوب قاچقوب یورونی منع قیلمش.

بو حاللر مسلمانلرغه آغر کیلوب کوبسی ترکیه‌گه هجرت قیلا باشلامشلر.

خرستیان حکومتلری اهل اسلامغه هر ییرده جبر وظلم قیلودن طوقتامیلر. اسلام حکومتلری ضعیفله‌نگان صاین بوحال آرتو احتمالدر. (لا حول ولا قوّة الا بالله.)

داخلی خبرلر

دوما قوولغاندن صوڭ روسلرنك قارا گروه طائفه‌سی ایمدی ایسکی ترتیبکه قایتدق

دیۆب بیك سۆینمشلر ایكان .

اسطولیپین نكٔ حریتلرگه منكرتوگللگینی وزیرلككه دوماده حریت طرفنده بولغان چلینلرنی دعوت قیلغانینی آڭلاغاچ بیك محرون اولمشلر .

واقعا، باش‌وزیر سوسیالیستلرنكٔ اجتهاد وغیرتینه بیك خلاف بولسه‌ده، روسیه‌ده‌هر بر حریتلرنكٔ میدان آلووینی طالب لیبیرال کشیدر. لکن لیبیرالیزم ایله سوسیالیزم آراسنده آیرما بیك کوبدر .

(لیبیرال) حریت پرور وایرکنلك استه‌وچی دیمكدر. لیبیراللر هر کمگه هر تورلی‌اش قیلورغه ایرك بولسون وشول جمله‌دن خاص بر کشیگه اوتکنلك ایله بیك بایورغه وفقیرلرنی اوزینه خاصلاب خدمت ایتدروگه‌ده اختیار بولسون دیلر . اما سوسیالیستلر باشقه‌خصوصده‌حریت واختیارلرغه تل گانچه رخصت بیرسه‌لرده خاص کشیلرگه آرتق بایورغه وبایلق قوّتی ایله فقیرلرنی جیگه‌رگه رخصت بیرمیلر. هیچ کم هیچ کمگه خدمت ایته‌رگه مجبور بولماسون . هر کم جماعت وجمعیت فائده‌سینه خدمت ایتوب حقینی بیت المالدن آلسون دیلر .

❧ طارالغان دوماده اتفاق وجمعیتلر مجلس وجیینلر حقنده بر نظامنامه ترتیب قیلنوب داخلیه وزیرینه بیرلمش ایدی . حاضرده دوما طارالغان بولسه‌ده ، بو نظامنامه اعتباردن چقمامش : عمومی اشلر دیپارتامینتنده بو نظاملر بیك اخلاص ایله قارالمش . لکن برنچی وایکنچی ماده‌لرینه اوك قید وقویرقلر طاغارغه قرار بیرمشلر .

جمله‌دن بر دوما یاصاغان نظامنكٔ برنچی ماده‌ده دینی جمعیتلرگه‌ده حریت بیرله‌در . دیپارتامینتنك بوحریت برآزقرقلورغه قرار بیرلمش. ۲ نچی ماده‌ده‌هر بر خلقغه‌هیچ بر استثناوقیددن باشقه‌جمعیتلرتأسیس قیلورغه‌رخصت قیلنمشدر. دیپارتامینت ایسه، صبیلرگه، چیناونیكلرگه، تیمریول کبی‌عمومی اشلرده‌خدمت ایتوچیلرگه، عسکریلرگه سایوز واتفاق یاصاونی معقول طاپمامش .

هر انسان حردر، مگر ایکی آیاقلیلری‌غنه خلق هراشنك اختیارلیدر، مگرمنع قیلنغانلرنك‌غنه. بونده‌ی قید واستثنالرده گاها مستثنی، مستثنی منه‌دن کوبره‌ك ده بولادر .

❧ روسیه‌ده‌عسکری‌خدمتده‌بولغان کشیلرگه عسکری کییمدن باشقه عادتی کییملر ایله یورورگه هیچ رخصت یوق ایدی . ایمدی بوندن صوڭره آفیسرلرگه عسکری خدمتدن بوشانغاچ عادتی کییم ایله یورورگه رخصت نظامی چقاچقدر . اما عادی صالداتلرغه کییملرینی آلماشتورورغه همان رخصت بولمایاچقدر .

ودخی صالداتلر هر یلده بر آی اویلرینه قایتوب یال ایته‌رگه رخصت بیرله‌چکدر .

زراعت تجربه‌سندن .

پودولسکی ولایتنده موراف قصبه‌سنده مورخوڤیچ اسملی کشی یاپونیه‌نكٔ بغدای ایگو طریقنی آرشده استعمال وتجربه قیلوب باقمش :شویله که‌یاخشی یومشاتلغان بر ییرگه اوتکان یل آڤگوستده آرش اوطورتمش . دقت قیلورغه کیره‌ك . مورخوڤیچ آرشنی آول کشیلری عادتی بوینچه صاچمامش ، بلکه هر بر بورتوك آرشنی بر برسندن چاریك آرشون قدر یراق ایتوب توته‌لگه اوطورتمش . بونكٔ اوچون آرشنكٔ بیك ایری بورتوكلرینی صایلامش . حاضرده آدیسه گازیته‌لرینكٔ خبرینه نظرا ایمدی بوسنه اوشبو آرشلر اولگروب اورلمشلر . هر بر توب آرشدن ۲۰ — ۳۰ قامل وصالام چقمش وهر قاملنكٔ باشنده (۴۰ — ۵۰) بورتوك آرشلی باشاقلر حاصل اولمشدر. اورتا حساب ایله هر دانه آرش‌دن آلتی یوز آرش اورلغی حاصل اولوب صاچكان بر پوت آرش بوسنه (۶۰۰) پوت بولوب کیری قایتمشدر . آرشلری‌ده عادتی آرش کبی توگل ، بغدای کبی ایری اورلقلی آرش نسلی پیدا اولمش . اگرده بو آرشنكٔده کیله‌چك سنه‌ده طاغی‌ده ایریه‌گی صایلاب اوطورتلسه ، توارث نباتات قاعده‌سی بوینچه‌ینه‌ده ایریه‌ك آرش نسلی‌حاصل‌بولاچقدر .شول روشچه‌بارا طورغاچ بغدای وآرپا زورلغی آرشلر تحصیل ایدلمك احتمالدر .

مورخوڤیچ جنابلری بو تجربه سینی روسیه‌ده نشر قیلمق فکری ایله آلتی ڤولست کانتورینه آرش اوطورتلغان طارتمالر قویمشدر. آول خلقی بیك تعجب ایله بوخارق‌العاده نباتاتنی سیر وتماشا قیلمقده‌درلر . آرشنی اوشبو روشچه توته‌لگه اوطورتوب اوسترلگان تقدیرده روسیه‌ده ییر آزلق بلاسی بیك کوب ییگلیه‌چكدر .

یاپونیه‌ده بغداینی عموما اوشبو روشده ایکمکده‌درلر . شول سببدن آنلرنكٔ بغدایلری بزنكٔ بغدایلرغه قاراغانده کوب ایری بولمقده‌در .

بو تجربه آرشقه‌غنه مخصوص توگلدر . اگرده اوکغایسز جهتی ظاهر بولماسه ، باشقه آشلقلرده بو تدبیرنی استعمال ممکن اولاچقدر طغز صاچلو سببلی آشلقلرنكٔ قامل توبلری چرو ایله باشاقلرینه واورلقلرینه بیك کوب کیمچلکلر کیلمکده ایکان . مورخوڤیچ نكٔ عملنده بو استحاله بولمیدر . آلماآغاچلری کبی هر قامل بیك راحتله‌نوب اوسه‌در .

حفظ صحت

(سرطان) وراك اسملی آورو بو زمانده بیك شایعدر. بلکه اوّلده‌ده‌بومرض کوب بولغاندر. خلق آوورونی تیکشرمه‌دکلرندن آورولرنكٔ‌قایسی مرض ایکانی‌معلوم بولماغاندر.

بو آورو آش قازانینه بر تورلی تیاچه زحمتی چغودن عبارتدر بوتیلچه تننی آشاب اوزی همان زورایا بارادرو (کاتار) اسملی آورو بوکا ینه باشقه‌در.

بونكٔ ایله مبتلی بولغان کشینكٔ آشاغانی باتمیدر. بارا طورغاچ طاماغینه آش اوتمیدر. بو آوورونی میلوشه چه‌چه‌گی ایله یاکه رنیتگین‌نوری‌ایله‌دواقیلماقچی بولوب باقدیلر. لکن مطلوب درجه‌ده ثمره حاصل‌اولمادی.

حاضرده آنگلیه‌ده جیمس برتویت اسملی دوکتور: (سرطان آورودن قورتلو اوچون حاضرده هیچ بر دارو یوق ، مگر بوآورونكٔ سببلری بر درجه معلوم) دیمشدر. سببلری ایسه ایکی نرسه‌دن عبارتدر: برسی خنزیر ایتی، ایکنچیسی افراط طوزلی طعاملر آشاو ایمش . طوز طعام اوچون بیك لازمدر. آشنی همان طوز سزراق ایتوب آشاو ایله‌ده کشی ضعیفله‌نه‌در. لکن فائده‌لی نرسه نكٔ‌ده افراطی‌ضررغه آوشایکان .

خنزیر ایتی استعمال ایدلمه دکدن وطعامنی طوزلی ایتو معروف بولمادیغندن یهودیلر آراسنده سرطان وراك مرضی یوق دییور درجه‌ده نادر ایمش . (المنبر)

Лито- Типографія И. Н. Харитонова. Казань, Пассажъ. Редакторъ-издатель Ахмед-Гадій Низамов-чъ Максудовъ.